

פרקי אבות פרק ג

היום נפתח את פרק ג וננסה להבין את תחילתו ודרכה את הפרק כולו
התמקדו בדברי הפתיחה של עקביא בן מהללאל:

1. מסכת אבות פרק ג משנה א

עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מאין באת
ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה
הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא:

- מהי התודעה העצמית הראויה לאדם? מה מטרתה?

- מהן הדברים בהם צריך להסתכל? מה היחס בניהם?

- מה בין המאבק בעבירות של עקביא בן מהללאל לבין תהליך שמתאר ר' שמעון בן לקיש:

2. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר +תהלים ד'+ רגזו ואל
תחטאו. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה, שנאמר: אמרו בלבבכם; אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא
קריאת שמע, שנאמר: על משכבכם; אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכור לו יום המיתה, שנאמר: ודמו סלה.

עקביא בן מהללאל מוכר לנו מנאמנותו הגדולה לאמת בסיפור הבא:

(אל תיכנסו לפרטי הדינים בהם חלק על חכמים) אלא לעיקרון. מה בין הסיפור הזה לבין דבריו בפרקי אבות?

3. משנה מסכת עדויות פרק המשנה ו

[ו] עקביא בן מהללאל העיד ארבעה דברים אמרו לו עקביא חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר ונעשך אב בית דין
לישראל אמר להן מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא ליעשות שעה אחת רשע לפני המקום שלא יהיו אומרים בשביל
שררה חזר בו

הוא היה מטמא שער הפקודה ודם הירוק וחכמים מטהרין הוא היה מתיר שער בכור בעל מום שנשר והניחו בחלון
ואחר כך שחטו וחכמים אוסרים הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את שפחה המשוחררת וחכמים
אומרים משקין אמרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת שהיתה בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון אמר להם
דוגמא השקוה ונדוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו

אמר רבי יהודה חס ושלום שעקביא נתנדה שאין עזרה ננעלת בפני כל אדם מישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן
מהללאל ואת מי נדו אליעזר בן חנוך שפקפק בטהרת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן על ארונו מלמד שכל
המתנדה ומת בנדויו סוקלין את ארונו:

[ז] בשעת מיתתו אמר לבנו בני חזור בך בארבעה דברים שהיית אומר אמר לו ולמה לא חזרת בך אמר לו אני שמעתי
מפי המרובים והם שמעו מפי המרובים אני עמדתי בשמועתי והם עמדו בשמועתן אבל אתה שמעת מפי היחיד ומפי
המרובין מוטב להניח דברי היחיד ולאחוז בדברי המרובין אמר לו אבא פקוד עלי לחבירך אמר לו איני מפקיד אמר לו
שמה עילה מצאת בי אמר ליה לאו מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך:

- השוו את דברי עקביא במשנתנו לנוסח דבריו ודברי רבי שמעון בן אלעזר באבות דרבי נתן

4. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק לב

עקביא בן מהללאל אומר יסתכל אדם בד' דברים ואינו בא לידי עבירה דע מאין באת ולאין אתה הולך ומי עתיד
להיעשות עפר רמה ותולעה ומי הוא דיין לכל המעשים ברוך הוא:

רבי שמעון בן אלעזר אומר מאין הוא בא ממקום אש וחוזר למקום אש. ומאין הוא בא ממקום לחוץ וחוזר למקום
(חוץ) [לחוץ]. ומאין הוא בא ממקום שאין בריה יכולה לראות וחוזר למקום שאין בריה יכולה לראות. מאין הוא בא
ממקום טומאה וחוזר ומטמא את אחרים:

התלמוד הירושלמי שווה את דברי עקביא בן מהללאל לטקס האשה הסוטה (במדבר ה') ולפרק הסיום של קהלת.
5. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ב

תני רבי הושע' כל פרשת סוטה היתה כתובה עליה (על טבלה במקדש) שממנה היה קורא ומתרגום כל דיקדוקי הפרשה. ולמה מים ועפר וכתב מים ממקום שבאת. עפר למקום שהיא הולכת. כתב לפני מי שהיא עתידה ליתן דין וחשבון.

תמן תנינן (שם שנינו) עקביה בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. ר' אבא בריה דרב פפי ור' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי שלשתן דרש עקביה מפסוק א' [קהלת יב א] וזכור את בוראך. בוראך. בוראך. בוראך. בוראך. בוראך ממקום שבאתה. בוראך למקום שאת הולך. בוראך לפני מי שאת עתיד ליתן דין וחשבון.

6. השוו את דברי רבי יהודה הנשיא בפתיחת פרק ב לדברי עקביא בן מהללאל בפתיחת פרק ג. מה האווירה העולה מדבריהם. מהי התודעה המרחיקה את האדם מן העבירה?

פרק ג משנה א	פרק ב משנה א
עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה	רבי אומר... והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה
דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון	דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין:
מאין באת מטפה סרוחה. ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:	

7. עין אי"ה ברכות פרק א פסקה כד

(ברכות דף עמוד): "א"ר לוי בר חמא א"ר שב"ל, לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, ניצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, אי אזיל מוטב וא"ל יזכיר לו יום המיתה כו".
הכוחות שבאדם הטובים והרעים, תכליתם להשתמש בהם בדרך הטובה, ע"כ כוחות הרעים שמצד היצה"ר אין זה עצה טובה להחלישם ולמעטם, כי לפעמים יהיו נצרכים לתכלית טוב ולא יוכל להנות מוטבם. ע"כ הטוב שבהדרכות הוא שיהיו הכוחות כולם במילואם וטובם, רק שהכוחות הטובים יהיו השליטים בנפש והרעים יהיו כפופים תחת ידם. כי באמת גם הרעות טובות הנה, בשמרם את גבולם. והנה מצד טבע האדם הכוחות הרעים המה נעורים ומוכנים לפעולה יותר מהכוחות הטובים. ע"כ ירגיז אדם יצה"ט לעורר הכוחות הטובים שיהיו מוכנים לפעולה ושליטים על הכוחות הרעים. וכ"ז יתכן באדם שההרגש המוסרי יפה בו, ומרגיש מעצמו כל הדרכים הטובים. אבל מי שנפשו לא נטהרה כ"כ, אינו מרגיש יופי הדרכים הטובים, עד שיקבלם מהתורה והלי-מוד, ע"כ יעסוק בתורה, פירוש בתורת אותם הדרכים הטובים שצריך להגבירם בנפשו. דעל עסק התורה בכללה א"צ לאזהרה זו, שהוא מזהר ועומד ע"ז. והנה ע"י הידיעה יקנה כח ההתעוררות לכסוף אל הדרכים הטובים. אבל אם נפשו עופלה כ"כ, שאין הידיעה מספקת לעורר כוחות הטובים שבנפשו, אז צריך לעורר את כח ההרגש, שהוא עושה בנפש רושם יותר מן הידיעה. וכבר ביארתי במקום אחר בעה"י, ויתבאר בס"ד במאמרי, "תדע שהרי אדם קורא ק"ש שחרית וערבית אחד לא קרא דומה לו כמי שלא קרא ק"ש מעולם", שסגולת ק"ש היא לעורר את ההרגש הטוב, שהוא מוסיף אומץ להשכל הטוב. וכל אלה הורכים יכוננו רק להחזיק את הכוחות הטובים, אבל לא להחליש שום כח מכוחות הנפש. אלא שאם עכ"פ לא אזיל, אז ההכרח להשתמש במדה שהיא מחלשת את הכוחות הרעים, הבאים לעבור גבולם ע"י התגברות הדמיון הכוזב לחבב הנאות העוה"ז יותר מהראוי, ע"כ יזכיר לו יום המיתה, אבל אם אפשר להשתמש באופן המחזק את הכוחות הטובים, היא עצה יותר הגונה מהדרך שהיא להחליש הכוחות הרעים, כי בהחלש כוחות הנפש לא ימנע שיהי' זה הפסד גם לדברים הטובים.